

10.11.2003

1(4)

## **STRESSIREAKTION KORVAAMINEN LAKISÄÄTEISESSÄ TAPATURMAVAKUUTUKSESSA**

### **1. Lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa korvattavat vahinkotapahtumat**

#### **1.1. Työtapaturman aiheuttamat seuraukset – vammat ja sairaudet**

Lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta korvataan työtapaturman aiheuttamia vammoja ja sairauksia.

Työtapaturmana korvattava psyykkinen sairaus voi ilmetä joko yhteydessä fyysiseen seuraukseen - samanaikaisesti tai myöhemmin - tai vahinkotapahtuman itsenäisenä, ainoana seurauksena

#### **1.2. Ammattitaudit**

Ammattitaudilla, josta suoritetaan korvausta tapaturmavakuutuslain mukaan, tarkoitetaan sairautta, joka työssä todennäköisesti on pääasiallisesti aiheutunut fysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä. Suomen ammattitautilainsäädäntö ei tunne psyykkisen tai sosiaalisen tekijän aiheuttamaa ammattitautia.

Psyykkisten sairauksien ammattitautikorvausta selvittäneen työryhmän (PSYKO) muistion (2003:19) mukaan psyykkisen tekijän sisällyttämiseen ammattitautilainsäädäntöön ei ole nykyisen tutkimustiedon pohjalta riittäviä edellytyksiä.

### **2. Tapaturman aiheuttamat psyykkiset seuraukset - vakavat stressireaktiot**

Suomessa käytössä olevissa tautiluokitusjärjestelmissä luetellaan poikkeuksellisen stressin seurauksina ilmeneviä vakavia stressireaktioita. Nämä häiriöt voidaan tunnistaa sekä oireiden ja taudinkulun että myös syytekijävaikutuksen perusteella.

Syytekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- poikkeuksellisen rasittava elämäntapahtuma, joka aiheuttaa äkillisen stressireaktion tai
- merkittävä elämänmuutos, joka johtaa jatkuvien hankalien olosuhteiden kautta sopeutumishäiriöön

Rasittavat tapahtumat tai jatkuvat hankalat olosuhteet ovat ensisijainen ja tärkein syytekijä, eikä häiriötä yleensä ilmene ilman niiden vaikutusta.

Vakavia stressireaktioita ovat äkillinen stressireaktio, traumaperäinen stressireaktio sekä tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos.

### **2.1. Äkillinen stressireaktio**

Äkillinen stressireaktio on ohimenevä häiriö, joka kehittyy mieleltään ilmeisen terveelle henkilölle reaktiona poikkeukselliseen ruumiilliseen tai henkiseen stressiin ja joka tavallisesti väistyy tuntien tai päivien kuluessa. Yksilöllisellä haavoittuvuudella ja selviytyvyydellä on vaikutusta äkillisen stressireaktion ilmenemiseen ja vakavuuteen. Oireet ilmaantuvat tavallisesti muutamassa minuutissa rasittavan ärsykkeen tai tapahtuman vaikutuksen alettua, ja ne häviävät parissa kolmessa päivässä (usein jo muutamassa tunnissa). (ICD 10; F43.0)

### **2.2. Traumaperäinen stressireaktio**

Traumaperäinen stressireaktio kehittyy viivästyneenä tai pitkittyneenä vasteena rasittavaan, poikkeuksellisen uhkaavaan tai tuhoisaan tapahtumaan taikka tilanteeseen, joka todennäköisesti synnyttäisi suurta hätää melkein kenessä tahansa. Altistavat tekijät, kuten persoonallisuuden piirteet tai aiempi neuroottinen sairaus, voivat madaltaa kynnystä häiriön kehittymiseen tai pahentaa sen luonnetta, mutta ne eivät ole välttämättömiä eivätkä riittäviä selittämään sen ilmaantumista. Häiriö seuraa traumaa viiveen jälkeen, ja viive voi vaihdella viikoista kuukausiin. Häiriön kulku on aaltoilevaa, mutta toipuminen on odotettavissa useimmissa tapauksissa. Pienessä osassa tapauksia tila voi pitkittyä monivuotiseksi ja muuntua lopulta pysyväksi persoonallisuuden muutokseksi. (ICD 10; F43.1)

### **2.3. Tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos**

Tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos on pitkäaikainen, ainakin kahden vuoden kestoinen persoonallisuuden muutos, joka seuraa altistumista tuhoisalle rasitukselle. Korvattavuus edellyttää äärimmäistä räsytystä, jonka vaikutusta persoonallisuuteen ei ole tarpeen selittää yksilöllisellä haavoittuvuudella. Tuhoisia kokemuksia, jotka voivat aiheuttaa persoonallisuuden muutoksia ovat mm. suuronnettomuudet, pitkäaikainen vapauden riisto ja kidutus ja surmatuksi tuleminen vaara. (ICD 10; F62.0)

## **3. Vakavan stressireaktion korvauskäytäntö lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa**

Tapaturmavakuutuksesta voidaan korvata työtapaturman aiheuttamana sairautena äkillinen stressireaktio, traumaperäinen stressireaktio ja tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos. Niiden korvattavuuden arviointi edellyttää, että hoitava lääkäri on huolellisesti perehtynyt vahingoittuneen kokonaistilanteeseen ja poikkeukselliseen traumaattiseen tapahtumaan sekä ottanut lausunnossaan kantaa diagnostisten kriteereiden täyttymiseen.

Ryöstötilanteissa, muissa vakavissa uhkatilanteissa ja onnettomuuksissa on erotettava yksilöön tai tapahtumapaikalla läsnäolijoihin kohdistunut uhka. Tapahtumiin liittyvää psykososiaalista läsnäolijoiden jälkihoitoa (ns. debriefing), ei korvata lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta, vaan se on osa yleistä sosiaali- ja terveydenhoitoa. Debriefingia on järjestetty myös osana työnantajan järjestämisvastuulle kuuluvaa lakisääteistä työterveyshuoltoa.

#### **4. Korvattavuuden tarkemmat edellytykset**

Korvattavuus edellyttää edellä kohdissa 2.1. – 2.3. mainittujen diagnostisten kriteerien täyttymistä henkilön kokiessa epätavallisen voimakkaasti vaikuttavan tapahtuman. Lisäksi edellytetään, että tapahtuma on sattunut työssä tai työstä johtuvissa olosuhteissa. Esimerkkeinä korvattavista stressitapahtumista voidaan mainita luonnon tai ihmisen aiheuttamat katastrofit, vakava onnettomuus, toisen henkilön väkivaltaisen kuoleman näkeminen, raiskauksen tai henkeä uhkaavan rikoksen uhriksi joutuminen.

#### **Korvattavuuteen ja korvauksen pituuteen vaikuttavat mm. seuraavat tekijät:**

- altistuminen (stressitapahtuman olemassaolon varmistaminen ja sen vakavuuden ja uhkaavuuden todentaminen)
- syy-yhteys (stressitapahtuman ja sen seurauksen, stressireaktion välisen syy-yhteyden selvittäminen )
- erotusdiagnostiikka muihin häiriöihin

#### **Muita asiaan vaikuttavia seikkoja ovat:**

- aikaisempien vammojen/ sairauksien paheneminen
- monihäiriöt ja myötävaikuttavat tekijät stressireaktiossa
- oireiden objektiivisuuden mittaamisen ongelma
- oireiden yksilöllinen vaihtelu
- lääketieteellisen tutkimustiedon kehitys

Äkillistä stressireaktiota ja traumaperäistä stressireaktiota korvataan tapaturmavakuutuslain nojalla yleensä enintään puolen vuoden ajan. Sairaanhoidon korvausta maksetaan yksilöön kohdistuvasta hoidosta.

Jos tila pitkittyy yli puoli vuotta tai oireet ilmenevät yli kuuden kuukauden kuluttua, oireita ei pidä ilman erityisiä perusteita enää liittää tiettyyn stressiä aiheuttaneeseen tapahtumaan eikä kysymyksessä todennäköisesti ole siihen syy-yhteydessä oleva stressireaktio.

Tuhoisaa kokemusta seuraavan persoonallisuuden muutoksen korvaamista tapaturman seurauksena voidaan harkita silloin, kun tällainen muutos seuraa kiinteässä yhteydessä traumaperäistä stressireaktiota. Korvattavuus ratkaistaan aina yksittäistapauksittain ottaen huomioon edellä tässä kohdassa mainitut korvattavuuteen vaikuttavat tekijät.

Kun vahingoittuneen tila pitkittyy tai todetaan pysyvä persoonallisuuden muutos, lääketieteellistä korvattavuutta, ansionmenetyskorvauksen maksamista sekä mahdollista kuntoutusta ja haittarahaa koskevat ratkaisut edellyttävät tapaturmavakuutuslain 30 c §:n 2 momentin mukaan periaatteellisina kysymyksinä korvauslautakunnan lausuntoa.

## **TAPATURMA-ASIAIN KORVAUSLAUTAKUNTA**

Jaakko Hannula  
puheenjohtaja